

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ 60 ГР. ГОДИШЊЕ.

ГОДИНА

5

1868

ВОЈИН

БРОЈ

10

1. Априла.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Пруско-аустројски рат 1866 г. од М. Иванина. — Каква је тактика Драгомировљев, од Д. Ђурића. — Руска војна снага. — Краљ шведски и норвешки о војничкој тактици. — Новине и ситуације.

Пруско-аустројски рат 1866 г.

Од М. Иванина.

Рат Аустрије са Прусијом и Италијом ретка је појава у историји: тако рећи тренутак је а донесе огромних следстава. Шпањурска се бораше са снажним Наполеоном I неколико година; малена Данска, у рату са двама ђерманским државама првога реда — мравак са два исполина — бранила се неколико месеци и одрекла се Шлезвига и Холштајна тек после многих пораза и по што победници заузеше целу Итландију и острово Алзен. Стари Рим, после несретњих битака код Требије, Тразимена и Кане, шеснаест година војеваше с Ханибалом и изађе као победитељ. Севастопољ при најнезгоднијим околностима, држао се скоро годину дана против војске од пет држава. А како себи да разјаснимо, што Аустрија потписа за се неудесни мир тек после једнога већег пораза?! Та она бројем становника и простором само Русији уступа и

сва је испрекрштана горама и планинама удесним за народну војну?! Не ће ли узрок томе лежати у њеној лабавој политичној системи, у њеној финансији и администрацији?

Ми држимо да успех Пруса не стајаше само до њихових иглењача; као год и што једини мразови руски 1812 не бејаху узрок губитку Наполеоновоме, као год и што пораз његов код Липиске не бејаше само с тога, што се неколико хиљада Савсонаца предаде сајузницима.

Ми не одричемо корист од иглењача, ал узроке поразу аустријскоме и њиховоме незгодноме миру, после једне изгубљене битке, ваља дубље потражити. Њих треба тражити у мртвилу државноме, које по века траје, и у коме изумире самостално развијање способности, ума и карактера управљања; њих треба тражити у тврдоглавоме и глупоме конзерватизму дволичне политике. И та Аустрија, која влада многим народима разнога племена, држала их је вазда деспотски потчињене немачкој раси и није никакво средство пренебегла да се не послужи, само кад је могла да још сигурније утуче и мрве узрока, који би могао да изазове што год налик на народни душевни развитак. Она је гонила даровите и учевне људе, спречавала народно изражавање и свакојако се трудила да угуши народне умне полете. Нигде није тако развијена система туторства као у Аустрији; то је узрок што се на виша места довукоше подмукли, слаби и поварени људи, који су мислили само на свој трбух, а никако за народну корист. И овај се начин управљања продужавао с особеномъ бригом у минуло по столећа, а следство

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

му беиаше то, што Аустрија остаде и без искусних државника и без даровитих вођа. Јер само карактерна политика и уређена администрација могу се спремити за хитно ратовање.

И зар је умела Аустрија да придобије снажне сајузнике? А зар их је могла имати код своје дволичности и гадних себичних тежња? Образујући са јужно-ђерманским државама чврсту масу земаља са 50 милиона становника, да л' умеђаше она да у својих сајузника добије вере према себи, и да код потчињених народа распали жељу да поведу народни рат? Спремајући се за рат, аустријско правителство не умеде га спремити: оно не предузе никакве мере, да се користи раздељењем Прусије на два дела (краљевином Хановерском и војводијанама Каселском, Насавском и другим државицама), и да расцепи западну Прусију од источне. Искуство седмогодишњег рата показало је, какве користи имађаше Фридрих II, што заузео Саксонију; но Аустријанци не користиле се тиме и пустише Прусе да заузму савезну Саксонију. Да су је Аустријанци заузели, они би се приближили својим југозападним савезницима и били би пет дана далеко од Берлина. Да је минуло време могло Аустрији постаћи вере у се, да је се она могла појавити као заштитница закону, заштитница права народних, то би кретање војске њене к Берлину тада по свој прилици било успехом награђено, особито што Пруско правителство не стајаше најбоље са својим народом. Но управа државна, која по века сатире слободу мисли, слободу развијања и слободу образованости, но система политике, која је вазда тежна да потчини Ђерманију личним на-

мерама, није могла да удахне поверења према Аустрији ни код њених потчињених народа, ни код њених савезника. Да савез јужно-ђерманских држава с Аустријом не имађаше чврсте свезе, служи нам као доказ и то, што је Прусија после једне знатне победе, могла са сваким савезником аустријским по јединце водити преговоре о миру.

Другачијег се правца држаше Прусија у својој унутрашњој политици. Пре свега пруско се правителство старало да развије и укрепи народна осећања у своме народу, да устали све државне свезе, да рашири просвете у свима друштвима, да створи народно богатство, и брижљиво се настајавало да се изврши мисао ђерманскога јединства. Доиста верујући да је војска заклон држави, Прусија се по века без престанка трудила да што боље уреди своју оружану снагу, и последњи је рат показао војну администрацију Прусије у необичној светлости.

До скоро су држали да је пруска војска са свим слаба и неопасна, да је она састављена из младих војника, који нису навикли на тешкоће ратне, и престареле су јој старешине. Но разуман закон, правилан одношај међу војницима (без изузетка), уредно и довољно издавање свега што треба, тачан начин израђивања и произвођења, брижљиво и праведно оценивање заслуге и способности учинило је веома много; код њих нема таторства, и с тога је пруска војска добила дисциплиноване, одане своме позиву официре, под-официре и војнике и с тога бејаше могуће да на виша војна места дођу поштени и способни људи, који су умели да из младих војника образују снажну војску. При томе и војници

пруски већином су људи развијени и изображени. После дугога мира, Дански рат бејаше прва прилика, у којој се окушала пруска млада војска, и та једна прилика довољна бејаше, да поведе пруску војску на победу.

Па да се питамо сад са чисто војнога гледишта, у чему лежаше тајна победе Пруске? Кад буде историја расправљала стање обојих држава, њихове бојне распореде, претпоставке и кретања, она ће подробније и строжије истраживати узроке сјајној победи Пруске; данас обе стране не кријући веле е је једна добила — и казују узрок победе, а друга пропала и наводе узроке њиховој несрећи. Но и баш ти извори, који до сада изађоше у свет, већ расветлише много што шта. (Наставиће се.)

Каква је тактика Драгомировљева?

Од Д. Ђурића.

(Наставак.)

И заиста, зар пехота н. п. не може да дочека јуриш коњице раширеним фронтом а да не строи кару, ако јој само земљиште дозвољава? Зар коњица мора увек при јуришању да се развија и тиме да губи згодан тренутак и прилику, која јој се често баш не порађа? Зар није било случаја, гди је коњица у колони по 6 пута јуришала и тиме победу изборила? Па још што је за неке чудније, дешавало се, да је и сама артилерија чинила као неки јуриш и последице биле су сјајне. Овде под јуришем разуме се управо брзи налет батерија пред бојном линијом близу до не-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.R

пријатеља и обарање ватре са те близине, дакле не придржавајући се прописаног свог места. Нема сумње, да је ово ризик, но и ризик у згодном тренутку у опште непријатеља **изненађује, пренеражава**, а ми знамо, какву велику ролу на војни и у боју игра изненадност; у оваквим случајима увек је „**ризик дело благородно**“. Сви ови примери, разуме се, јесу више или мање изузетци и наведени су само, да оборе педантност при употребљавању стројева, да се на ове не гледа, као на докторске рецепте.

Осим тога у свим учењима, постројавањима — у опште у свој тактици Драгомировљевој просијава јаче тежња к **нападу** а не **одбрани**. Прво му је цел а друго само средство, спрема, нужда. Шта више, **напад** је у очима ауктора **најсветији акт борбе** и за то обучавање у мирно време удешава тако, да оно заиста развија у војницима **нападни елемент** и да **напад, јуриш, заиста пробуђују** у њима достојно уважање. Зато он не саветује, да се јуриши у мирно време на учењу често употребљују, но поређе и то свагда са смислом. Не треба т. ј. водити оделење на јуриш онако у маглу, но свагда треба најпре означити као непријатеља, **жбун, брдашце** итд., па се на самим тим местима са колом заустављати а **никада** пре, да би војници навикли, да се раније застајање колоне при јуришу не мисли, но само онда, кад ножеви поцрвене од душманске крви.

Морамо дати ауктору за право, кад погледамо, како се заиста најважнија ова радња у мирно време врши. У место да пробуђује у војницима тако рећи

поштовања, а она због честог беспедног употребљавања, честог лупања добоша.... изгледа у очима свију више као какав шенлук. Из истог узрока аутор саветује, да коњица при обичним престојавањима сабље не вади, но само при јуришу; јер и то често вађење сабље и играње с њоме у руци не улева војницима поштовања према њој и самом вађењу сабље. Оно готово тако изилази: ко вади сабљу **кад не треба**, он је обично враћа у корице такође **кад ве треба** и **како не треба**. Сабља треба у век војника да опомиње на сечу, зато и вађење сабље и делање њоме треба да су близу, не говорећи о том што ће подобним начином боље да се руши морална страна непријатеља.

По досадањем, што о учењу говорасмо, аутор се јавља као човек са зрелим и практичним погледом, а у следећем, што ћемо о учењу да говоримо, он се јавља и као неки реформатор. Тако он има у својој тактици и „**учење са бојевим фишецима**“. Иако можемо да погодимо какву је уку и буку произвела ова његова новост у војничкој сфери. Готово сви гракнуше на њега, но без икаквих темељних доказа и навода против његовог учења, јер сви они у главном свде се у овом: што су учења са бојевим фишецима скупа; што ће војници да се изране и један другог могу да убију. Први навод аутор обара паметним разређењем и употребљењем **истог броја фишека**, који се дају војницима преко године за гађање у нишан, но само хоће да се $\frac{3}{4}$ тих фишека троше на гађање у нишан са **неопредељене даљине** и на „**учење с бојевим фишецима**“, а само $\frac{1}{4}$ на гађање са **измерене даљи-**

не, т. ј. толико, колико да се војници ослободе и свикну са паљбом итд., а не арчи сву муницију, као његови противници са **измерене даљине**, гди војници никакве науке изнети не могу. Још лакше обара он други онај навод. Ту он просто туче своје противнике. Он им наводи, да „**учевни пешачки баталион**“ већ 5 година гради таква учења и није никакве несреће било, „па на послетку да је и било, онда би баш и ишло у рачун и одбрану podobних учења, јер би се видило или да војници не знају добро свој посао, и то најглавнији за бој, или да у правилима има и таквих еволуција, које су непрактичне.“ Наводећи им даље добре стране овакових учења, вели, да ће се тиме карактер учења да промени, да ће се обраћати пажња и на **спокојно** а не само **брзо** двизање; да ће и дисциплина у многоме да добије, „јер ће се увидети, да је доиста веома **шкодљиво**: војнике мучити и гњечити.... Из саме радње увидеће се неопходност, да се закон постави над личности началника и подчињенога“.

Да би учење нападу, као најважнијем његовом акту борбе, приближио што више правом, какав т. ј. у боју бива, аутор предлаже „**сквозне атаке**“, то јест **јурише** **скроз**. Ово он узимље од Суварова и састоји се у томе, што пехота јуриша на пехоту, и пролази је **скроз**; коњица јуришећи на пехоту, такође је пролази **скроз**. Разуме се да се редови при оваквим јуришима морају размаћи. Заиста овакво учење од велике је користи. Осим тога што се у њему садрже и потпуно остварају сви они захтеви, које смо напред о јуришу и нападу навели, добија

се још и у томе, што ће пешади да навикну своје очи на олујну коњичку, и спокојније ће је у самом боју дочекивати. Старешине научиће добро оно магновење када им ваља командовати врстачну палбу. Коњица пак, са своје стране, такође приучиће се, да не штуча на команду „ни-шан“ и да пехотино „пли“ спокојније издржи, а да не скреће у страну, јер ми знамо, да има доста коњаника, а особито необучени коња, којима те ствари баш много не пријају. Овај дакле начин учења несравњено ће боље спремити војску за прави јуриш. —

Напоследку одео о учењу завршује Драгомиров **маневрама**. Много се писало о маневрима и сада има присталаца и противника. Драгомиров је међу онима првима, но он сматра на маневре као на школу за старешине, па зато одобрава у њима само оно, што може од поуке да буде, а избацује све оно, што није од поуке, јер је иначе опасно и штодљиво. Неки полажући на маневре више но што треба, хоће, да они представљају савршени облик битке, како у главним цртама тако и у појединостама, и прописаше потпуна и опширна „**правила за маневре**“. Читаоци лако могу да увиде, како се страшно заражава војска, кад јој се прописују правила и за оно, за што је немогуће прописивати. Ово се особито јасно огледа у правилима за маневре, особито ако су ови **двострани**: јер у оваквим маневрима падале би на обема странама лешине, па макар да су и тамо и овамо браћа и земљаци. Да не би пак овога било, и прописана су горња правила, која таким начином уздржавају и утамањују у војницима баш она својства, која су им најуж-

нија. Тако на пр. маневрама педанти прописаше: **ко се јави на маневру са већом силом (оделењем), он добија мејдан.** Видите читаоци, како нас лепо уче ови научењаци и како дивно спремају војску за борбу и победу! Нема ни најмање сумње, ако се војска у маневрима навикне на горње правило, да не ће тако и у самом боју да ради, или бар не ће тако решителна да буде, каква би бити могла. Увек ће се клањати ропски пред бројно већим непријатељем; а ми врло добро знамо, да сам број нити је кад решавао нити ће да решава. Ко стоји добар, да се не ће на пр. родити опет неки **Ајдук-Вељко**, који готово сам улеће у турске ордине па им још командује: „**Беш'те Турци, ето Вељка!**“ Овде дакле само једно но јуначко срце надвлађује тако рећи **много хиљада** но рђави срца. Зато чувајмо се од горњег правила као од куге а угледајмо се на овај други, српски пример. Ево другог примера, којим нас маневраши горњи чисте: **ко коме на маневру зађе с леђа, добија мејдан.** Е, ово је тако паметно, да мора човек из поштовања капу да скине. Чему навикавамо ми тиме нашу војску? Навикавамо је, да робски чува своја леђа, свој правац одступања, и да је зечии страх ухвати, кад се непријатељ с леђа појави, па ма колики да је у броју. Учимо је, да она у боју само се стара, како ће непријатеља да **обколи**, да му **зађе с леђа**, да му **удари с бока** — управо да обиграва око непријатеља, а тиме је одвикавамо од најпростијег и најважнијег начина борбе: **прси у прси.** У пређашња времена, када се војска издржавала **само** из својих **магацина**, имала су ова оп-

Кољавања заиста велику важност, но при данашњем начину борења и издржавања у многим су изгубила и не приносе оне сјајне последице као пређе. Данас није довољно само опколити или заћи с леђа, но треба се још после тога и тући — те још како! Не пресеца се данас пут одступања, као **маказама**.“ Опоменимо се само Наполеона у битци код **Риволи** (у Италији) и код **Ваграма** (у Аустрији). Скоротече ка без душе лете Наполеону и јављају му: непријатељ се појавио с леђа! Наполеон ћути, не окреће на њих ни главе, но само гледа напред и после неког времена тек одговара им: „наша је победа на свима тачкама“! или: „ти што су нам зашли с леђа, већ су у нашим рукама!“ Па тако је била и она, а зашто? Непријатељ (Аустријанци) зашавши му с леђа (код Риволи), у место да иде напред и да се бори, а он се удибио, мислећи да је све учинио, кад је само стао иза леђа па чекаше да Наполеон клекне пред њега; а Наполеон свршивши посао с леђа и бокова, окрене се на послетку на стражњег госта и примора га, да положи оружје. Кад дакле не бива у рату онако, како оно правило вели, онда не треба нам ни у мирно време, да нас само заражава.

Друго опет правило маневра прописује, када ће се колона, идући на јуриш да заустави, да се не би иначе људи између себе изранили. И ово је здраво високоучено. Шкодљивост овог правила тако је очевидна, а и пре смо о томе говорили, да је сада излишно даље распрострањавати се; зато оставимо, нека и даље подобни маневраши уче своју војску јуришу, а ми ћемо је и у будуће учити тако, да

војници ни помислити не могу, да се јуришна колоне може на путу зауставити или застати, не достигнувши своје мете, но само онда, кад се ножеви забоду у душманске прси.

Има још и други подобни правила маневра, но ми се нећемо даље упуштати, а заишли смо овако далеко за то, да би читаоци могли с чим сравнити поглед Драгомирова на маневре. Ми смо у почетку рекли, да он на њих гледа као на школу за старешине и тога се тврдо држи. (Свршићи се.)

Руска војна снага.

(Наставак.)

Друго, по систему, који је тада владао, војник је био војником само дотле, докле је у војсци, а чим је из војске отпуштен, губио је све наравствене особине војникове; на ново уписани стари војници били су гори од рекрута у сваком смислу и никако се нису могли поправити и по томе дакле били су врло рђава потпора војсци. За време ропскога стања дакле могло се је рачунати само на војску, која је непрестано под оружјем била.

Утицај ропскога стања ишао је још и даље. Преко двадесет милијуна невољника растурени су били по свима крајевима огромне државе и влада је морала да држи по губернијама грдну војску, те да би сваки покрет међу свима могла одма у зачетку да угуши; а то је знатно слабило снагу државе. До Кримскога рата унутрашње страже под разним називима било је на 180 хиљада. Ако се узме у рачун још и то, да је војска тада сама радила све, што јој је било потребно; да је држава

издржавала и васпитавала о свом трошку све војничке синове; ако се изузму све резерве, радничке (не фронтне) команде, војничке колоније, онда није нимало чудно, што од милиуна људи, који су под именом војске држави на терету били, Русија није могла да изведе у бој више војске, но колико и остале државе првога реда — још ако не мање. Руска војна организација била је у суштини још из XVIII века и у основним цртама није се мењала, док је међутим сва Европа одавна већ била у XIX веку. У том стању затекла је Русију источна војна.

Крупне последице не долазе никад од случајних прилика. Руска војничка управа дуго и дуго задатак свој није вршила како ваља; није била у стању, да задржи каквоћу руске војске на оном ступњу, на који се била узнела под Суваровом; но да је за цело то време војно министарство и било као садашње, да је војска и остала онаква, као што је под Суваровом била, опет моћ Русије 1853. показала би се много мања, него што се мислило. Докле је год Русија стајала пред подмлађеном Европом са свима последицама ропскога стања, дотле јој и војна снага није могла да буде саразмерна становништву нити да оправда сопствено мињење о себи. *)

У овом смислу као и у свему осталом садашња влада раскинула је ланце, и Русија је овладава свима

*) Говорећи ово никако не поричемо, што смо пре казали, т. ј. да се руски народ јако варао у оцени своје снаге после Кримског рата. Руска војна снага тада заиста не беше довољна да реши источно питање, али о томе није ни била реч, већ о војевању под Севастопљем, које се могло свршити у корист Русије, само да је мало више енергије у почетку било.

својим силама. Преображаји почети су најпре у војсци. Истина сви нису још уродили плодом, али су ухватили доста дубока корена. Источна војна нанела је жесток удар рутинским појмовима, који су владали у руској војсци. У мах се видело: прво, да војска, и ако обдарена великим природним врлинама, није могла потпуно да задовољи очекивања, јер није била изображена за рат већ за спољашњу красоту, која се је и тако назвати могла само с тога, што је око било одвијнуто од истинске, јуначке красоте војске за бој; друго, да по данашњем размеру оружања осам пешачких корпуса (међу којима неки су имали само новосостављене резервене батаљоне) са народним оружјем није било довољно за јевропски рат, јер се војска морала на врло много тачака да раздоби.

(Наставиће се.)

Краљ Шведски и Норвешки о војничкој тактици

„Naval and Military Gazette“ № 1835 пишу из Штокхолма ово:

„Краљ је са свим оздравио, и са обичном марљивошћу отпочео је свој пређашњи рад. Питање војничке организације, које привлачи особиту пажњу готово свију земаља јевропских, даје особита интереса памфлету, кога издаде споменути краљ прошасте године под насловом: „Мисли о новој тактици“. Ово дело издано у корист сиромашних породица у северној Шведској, посветио је грофу Хенингу Хамилтону ради успомене на оно доба, кад је тај гроф, као Шеф Штаба, учио војничком знању захвалнога писца. Памфлет је раздељен на шест

глава ; у првој прегледа разне облике војска , од Меџедонске фаланге и римских легијона до бојног поретка који је био изазван проналаском пушчаног праха и постепеним поправкама које су се за тим увеле у пешадију, која, не дејствујући више у великим масама, поста покретљивија и лакша од револуције год. 1789. Излебљени топови и пушке задњиваче увеле у употребу нову тактику. Није довољно да се усвоје само усавршене пушке, јер су последњи ратови показали, да се успех каже војске оснива поглавито на моралном уздању које има у себи и дисциплини која је следство тога уздања. Употреба растегнуте линије (смакнутога строја) (?) захтева да је војник живостан, окретан и смотрен. Глава II развија мисао како ће последак употребе новог оружја бити тај, да ће се борити битке и пуцаће се с обе стране са знатне даљине, и без икакво одређена резултата. Да би се осигурала победа, мора се пронаћи средство, како ће се прићи непријатељу и напасти га бајонетима. С тога предлаже краљ једну систему, која се састоји у образовању трупа у **деплойране компаније**, које ће ићи напред тако да никако не смањују своју ватру, а непријатељу да подају што може бити мању дубину. У глави III исказује краљ жељу да сваки батаљон има два топа новог модела, што је он изумео. Они су начињени од челика, пуне се с трага и могу четири или пет пута опалити у минути на даљину од 2,500 метара. С колима и чебаном тешки су ти топови око 900 кл. Доста су два коња да их вуку, а три или четири човека да раде око њих.“

В.

Новине и ситнине.

* Турском министру финансије испало је за руком те је узајмно на јемство вароши Дринопоља близу 2½ милијуна дуката у две лондонске куће по 18% уима с тим, да се дуг за 4 године исплати. Дринопоље је дакле већ продато!

* Шаспотова пушка по најновијима опитима француским, може да пали 12 пута у минути, и тера преко 1600 корака.

* Уговор, између турске владе и инглеске дружине, да се жељезан пут од Цариграда до у Дринопоље гради, подписан је 11 Фебруарија.

* У Мају месецу ове године биће у Бечу међународни телеграфски сабор, те да се телеграфски уговори од 1865 нешто претресу из нова.

* На место Ерихерцега Леополда бечки ћесар поставио је за врховна заповедника Аустријској марињи досадашњег полу-адмирала Тегетова.

* У Јулију месецу држаће немачке стрељачке дружине свој трећи главни сабор у Бечу. Немачке новине, које о томе говораху, нехтедоше ни ту прилику пропустити а да незаједу Словене. Све су им они нешто на путу! — На тај сабор доћиће све немачке стрељачке дружине, (осим оних што су у Америци и које за себе тамо сабор граде) па дакле чак и из Панчева. Целъ ових дружина засеца у војну политику, а зборови имају јака утицаја на идеју народног уједињења, па их свуда власти не само дозвољавају, него им и наисердачније на руку иду. Тако и при овој сабору и држава и бечка општина и грађани појединце па и сам цар учинили су и учиниће још многе и огромне олакшице и жртве.